

Sodobne kulturne publicistike si želijo tako bralci kot pisci

Nina Granda O reviji *Outsider*, arhitekturi, trafikah, ki izginjajo, prihodnosti revij in praznovanju obletnice

Revija *Outsider* je ena od najbolj zanimivih ter čedalje bolj prepoznavnih revij pri nas in prav te dni praznuje petletnico izhajanja. Vsaka številka je polna zanimivega branja. To ni le revija o arhitekturi, ampak tudi o kulturi in družbi, o svetovljanstvu in presežkih. O začetkih in vizijah revije smo se pogovarjali z odgovorno urednico Nino Grando, ki je z umetniškimi direktorjem revije Matevžem Grando tudi *Delova* kolumnistka.

IRENA ŠTAUDOHAR

Kaj je spodbudilo nastanek revije *Outsider*?

Prvi impulz se je zgodil kakšnega pol leta pred izidom prve številke, ko sva še živela na Dunaju, ki je zelo navduhujoče mesto. Večletno življenje tam je odpiralo drugačne poglede na domači prostor. Tako se je prijelo ime *Outsider*. Prve skice logotipa so nastale 1. januarja 2015, potem smo do izida prve številke 7. maja 2015 intenzivno oblikovali zasnovano, vsebino, podobo in pristop, kako doseči bralce.

Čprav je to revija, ki naj bi se ukvarjala predvsem z arhitekturo, v njej objavljate tudi članke o številnih drugih temah in pripravljate tematske številke. Zakaj ste se odločili za razširitev vsebinskega žanra?

Arhitektura reflektira razvitost, naprednost, inovativnost in socialnost družbe, hkrati jo tudi spodbuja in soustvarja. Zato se nam zdi tako pomembno, da bi živeli v čim bolj urejenem, lepem in smiselnem okolju – prostor namreč vpliva na naše obnašanje, počutje, kakovost bivanja in odnosov. Če bi na primer v mestna središča poleg generičnih trgovin z oblačili umestili sodobne kavarne, knjigarne, javne čitalnice z izbrano ponudbo svetovnih časopisov, več trgovin in ponudbe z lokalnim znanjem, lokalno obrtjo, lokalno kulturo, bi že prostor bolj spodbujal ljudi k razmišljanju. To bi se po mojem poznalo tudi na drugih področjih. Večja raznolikost ustvarja razumevanje in toleriranje razlik, drugačnosti pogledov in stališč.

Morda bi potem na splošno bolje prenašali drug drugega in ne bi živeli v taki razklanosti. Če poleg arhitekture objavljamo še druge družbene teme, tako dosežemo še druge radovedne bralce. Tako za dobro arhitekturo izve več ljudi, arhitekti pa dobijo vpogled v navduhujoče vsebine zunaj stroke.

V tem prostoru je žal čedalje manj ambicije, a ko pogledamo vašo revijo, se zdi, da ni tako, saj je natančno to, kar si želi sodobni bralec revij. Verjamate v prihodnost tiskata?

Seveda! Dnevno časopisje se seveda seli na splet, tiskovine, ki izhajajo v daljšem časovnem obdobju, pa po mojem čaka lepa prihodnost. Povezanost, ki jo omogoča internet, ponuja pisem fantastične možnosti. Vsak trenutek lahko pokliče koga iz Kitajske ali Amerike in preveri informacijo ali stališče. Sodobna

tehnologija omogoča pisanje in predajanje privlačnih zgodb. Mislim, da kakovosten tisk, ki zmore nagovoriti bralce, še vedno obstaja. To dokazujejo tudi raziskave, ki po letu 2010 kažejo povečanje prodaje tematskih izdaj in jasno profiliranih kulturno-umetniških publikacij.

Trafike, ki so nekakšen pojem urbanosti v mestu, izginjajo oziroma so zaprte. Kaj bi lahko vsi, ki izdajajo časopise in revije, storili, da bi se trafike vrnile?

Trafike se mi zdijo zelo zanimivi arhitekturni objekti. Imajo vse elemente prave arhitekture in bistveno vplivajo na življenje ulic. Na mesto delujejo podobno kot tržnice, spodbujajo komunikacijo, srečevanja in generirajo naključja. Ulična mikroarhitektura trafik je s komunikativno urbanostjo popolno nasprotje odtujenim sodobnim 'šoping centrom', ki vabijo ljudi z ulic in mestnih središč na obrobje. Mesto bi lahko spodbujalo trafike s premišljeno izbiro frekventnih lokacij in subvencijo najemnin.

Z upadom dnevnega časopisja je razumljivo tudi manj trafik. Največ, kar lahko naredimo, je, da se sprehodimo do trafike in kupimo časopis ali revijo. Povpraševanje generira tudi ponudbo. Z nakupom podpremo verigo ustvarjalcev, od novinarjev do trafikantov, predvsem pa si privoščimo dobre vsebine. Če berno različne časopise, lahko bolje razumemo družbo, svoje razmišljanje pa bolj artikuliramo tudi s tistimi, ki mislijo drugače od nas.

K sodelovanju ste povabili kar nekaj odličnih piscev, ki smo jih v

»Če bi v mestna središča poleg generičnih trgovin z oblačili umestili sodobne kavarne, knjigarne, javne čitalnice z izbrano ponudbo svetovnih časopisov, več trgovin in ponudbe z lokalnim znanjem, lokalno obrtjo, lokalno kulturo, bi že prostor bolj spodbujal ljudi k razmišljanju.«

tem prostoru res pogrešali, tak je recimo Tadej Zupančič iz Londona. Kako jih najdete?

Ko preberem dober zapis ali zasledim zanimivo mnenje, si zapomim avtorja in sem potem pozorna na to ime. Ko imamo pravo temo, avtorja povabim k sodelovanju. Večinoma so odzivi pozitivni, videti je, da si sodobne kulturne publicistike želijo tako bralci kot pisci. Tadej bi lahko pisal za katerikoli časopis na svetu, mislim pa si, da ima do slovenske kulturne publicistike posebno afiniteto, tako kot mi do ustvarjalnih ljudi, ki živijo na različnih krajih. Zdi se mi, da če spremlja slovenski kulturni javni prostor, Slovenija res lahko deluje manjša, kot je v resnici, v medijih se namreč pojavljajo v glavnem vedno isti ljudje. Pri *Outsiderju* se veliko ukvarjamo s tem, da vzgajamo avtorje, da sta naš izbor piscev in s

Revija *Outsider* je fuzija vsebine in lepe podobe. FOTO PROMOCIJSKO GRADIVO

tem identiteta revije čim bolj jasna in originalna.

Revija je po mojem v ta prostor prinesla svetovljanost, ki je sicer žal vse manj. Se vam zdi, da je naša država vedno manjša in samozadostna?

Ko se družimo s sodelujočimi pri *Outsiderju*, se mi naša država ne zdi majhna. Naši pogledi so velikokrat različni, vseeno pa zelo dobro sodelujemo. Velikokrat se tudi povežemo s slovenskimi podjetji, ki ustvarjajo v tujini. Predvsem je slovenska sodobna arhitektura izjemno kakovostna in prodorna in tako širi meje. Čeprav so v Sloveniji ambiciozni projekti redko realizirani, slovenski arhitekti veliko gradijo na tujem. Tu bi omenila vsaj Ivo Smrke Kröger pri biroju Herzog & de Meuron, pa biroje Ofis, Bevk Perović, Dekle-

va Gregorič, Krušec. Biro Sadar + Vuga pravkar končuje stavbo fakultete v Belgiji ... Slovenske arhitekture in arhitekti predavajo na najboljših svetovnih univerzah, denimo Tina Gregorič, Aljoša Deklevo, Maruša Zorec, Špela Videčnik, Rok Oman, Petra Ceferin ... Slovenija je žarišče odličnih arhitektov! S kulturno politiko, ki bi bila malce bolj daljnosežna in odprta, bi lahko postala močna ustvarjalna sila. Sicer pa tudi mene žalostijo nespoznobnost, spori, zavist ter enoumnje in samoumnost privilegijev v kulturi za znanca, za »prave«, ne za najboljša. To ustvarja samozadostnost v kulturi.

Želim si, da bi bili bolj samozadostni v smislu samooskrbe. Tako v prehrani, energetski oskrbi, mobilnosti kot v kulturi, kjer se mi zdi bistveno, da zblizamo občinstvo in ustvarjalce. Zdi se mi,

Ekipa *Outsiderja*: Nina Granda, Ajda Bračič, Jana Jocič, Miloš Kosec, Tinka Prekovič, Pia Prezelj, Srdan Nad, Bor Pungertič in Matevž Granda.

da je sodobni način, pri katerem sredstva za skoraj vse pridobijo na podlagi razpisa, povzročil rast nekonstruktivnega birokratskega aparata, ki vse proizvajalce odtuja od bistva, od uporabnikov.

Trafika je temu ravno nasprotna – majhna konkretna izmenjalnica dobrin, kjer prodajalcu lahko pogledaš v oči. Razmislikom o takšni samooskrbi posvečamo nastajajočo poletno številko. Seveda ne zanikamo razvoja, vračanje v nekažno idealizirano preteklost ni smiselno.

Sodelujete tudi z ilustratorji. Kako pomemben je vizualni del tvornice revij?

Res je. Vizualna podoba je področje, na katerem ima tisk prednost pred spletom, tiskovina je namreč objekt, ki ima karizmo in privlačno silo. Nagovori čute, denimo vonj in tip, in to je velika pred-

nost. Vizualna podoba je enako pomembna kot vsebinska, oboje skupaj ustvarja celoto. Tako kot imamo v Sloveniji izjemne pisce, imamo tudi izjemne ilustratorje in oblikovalce. Sodelovanje z njimi je čisti užitek. Milanka Fabjančič, Hana Stupica, Eva Mlinar, Hana Jesih, Nejc Prah in drugi so ustvarjalci, ki vedno presenetijo. Naslovnicu poletne številke zdaj prvič pripravlja slikar Sašo Vrabčič, neskončno se že veselim prvih skic.

Katero tuje revije najraje preberate in zakaj?

Glede tega sem staromodna. Vseč mi je majhna švicarska revija *Reportagen*, ki objavlja dolge, pogledane reportaže odličnih piscev. *New York Times* na papirju – kolumne na primer Orhana Pamuka ob jutranji kavi, to je moja definicija luksuza. *Domus* za arhi-

tekturo, redkokdaj *Oris*, *Deezen* na spletu. *Monocle* se mi zdi zanimiv zaradi tematskih sklopov in uspešnega poslovnega modela.

Priljubljeni tudi tematske številke – katere teme še načrtujete?

Poletna številka bo posvečena razmislekom o novih začetkih v koronskem obdobju. Samooskrbna država. Pri poglavju o kmetijstvu sodeluje gostujoča urednica Nataša Kramberger. Pripravljamo tudi posebno malo monografijo. Več pa še ne bi razkrila.

Ali Outsider z ministrstva za kulturo prejema subvencije oziroma kako preživite?

Nekaj let smo delovali brez subvencij. Zdaj okoli 15 odstotkov stroškov pokrijemo s subvencijami, ostalo pa s prodajo revije, naročinami in oglasnim prostorom. Od subvencij nismo

odvisni, kar nam zagotavlja uredniško svobodo in spontanost, in kar je še pomembnejše: naše delo ni namenjeno ocenjevalnim komisijam za razpise, ampak bralcem. Na splošno menim, da čezmerno in neuravnoveseno subvencioniranje tiska lahko privede do odtujevanja kulture od publike. Bolj smiselni se mi zdita podpora z davčnimi olajšavami za založnike in spodbuda kupecv z namenskimi sredstvi za nakup kulturnih vsebin.

Kako boste zaznamovali obletnico?

Načrtovali smo arhitekturni festival *Zrela arhitektura*, tematsko posvečen medgeneracijskemu sožitju. Organizirali ga bomo, ko bo spet mogoče druženje v živo. Sicer pa v *Outsiderju* kar dosti pravljammo. Izida vsake številke ali novega projekta se zelo veselimo.

Otroci Kim Il Sunga

Dokumentarni film Severnokorejski otroci so v vzhodni Evropi pustili za seboj veliko – Vstajali so ob 6. uri in začeli dan s petjem ode voditelju

Nekega dne pred skoraj šestnajstimi leti je zazvonil telefon mladega producenta Kim Dong Jonga. Klical ga je njegov starejši kolega s filmske akademije Park Čan Vuk, ki je bil takrat že znan režiser. Razburjeno mu je povedal zgodbo o Romunki, ki že desetletja čaka na vrnitev severnokorejskega moža.

ZORANA BAKOVIČ

Za Kima je to bila zgodba v zgodbi. Takoj je odpotoval v Romunijo, kjer ni našel le Georgete Miricioiu, temveč tudi živo pričevanje o enem od najtesnejših dotikov med Severno Korejo in vzhodno Evropo.

Med korejsko vojno (1950–1953) je ostalo brez staršev okoli 100.000 severnokorejskih otrok. Voditelj Kim Il Sung jim je hotel priznanosti s trpljenjem v neizbežnem procesu obnove razdejanе države, zato je zaposlil komunistične države po svetu, naj sprejmejo severno-

korejske sirote. Kmalu so se proti Kitajski in Mongoliji pa tudi proti vzhodni Evropi napotili vlaki, polni sirot.

Prepovedane proke s tuji

Najmanj 5000, morda celo 10.000, jih je prišlo tudi na Poljsko, Češkoslovaško, Madžarsko, Romunijo in Bolgarijo. Ker se je Kim Il Sung bal, da jim bodo tam preveč napolnili glavo s Stalinovo doktrino, je skupaj s sirotami poslal tja severnokorejske učitelje. Eden od njih je bil Čo Džung Ho, v katerega se je zaljubila 20-letna negovalka v sirotišnici nedaleč od Bukarešte. V tistih časih se Romuni in Severni Korejci niso smeli poročati s tujci, vendar je njima uspelo premagati vse ovire. Leta 1957 sta se poročila. Dobila sta hčer Miran in imela veliko načrtov. Nato se je Kim Il Sung odločil, da se morajo vse sirote vrniti v Severno Korejo. Oditji je moral tudi Čo.

Vse prošnje Georgete Miricioiu za dodelitev severnokorejskega

Pandemija je ustavila premiero. FOTO PROMOCIJSKO GRADIVO

Med korejsko vojno (1950–1953) je ostalo brez staršev okoli 100.000 severnokorejskih otrok.

vizuma so zavrnil. Nikoli več ni ničesar slišala o svojem možu. Preostalo ji je samo čakanje.

Takoj ko je spoznal Georgeto Miricioiu, je začel producent Kim zbirati gradivo o severnokorejskih sirotah. Ob koncu lanskega leta je dokončal dokumentarni film *Otroci Kim Il Sunga*, ki naj bi ga v tem času prikazali na več mednarodnih filmskih festivalih, a so bili zaradi pandemije vsi odpovedani. Kim upa, da bodo junija boljši dnevi in bo njegov film končno dočakal premiero.

To ni prvi film o severnokorejskih sirotah v Evropi. Režiserka

in igralka Ču Sang Mi se je tej zgodbi pred nekaj leti posvetila v dokumentarnem filmu *Otroci, poslani na Poljsko*, a je v nasprotju z njenim patetično čustvenim pristopom k tej temi Kim upošteval predvsem dejstva. Zanimalo ga je, koliko spominov na te otroke je ostalo med območnim prebivalstvom, hkrati si je zelo želel najti najmanj eno siroto.

To mu ni uspelo. A je med potovanjem po deželah, v katerih so mali Severni Korejci preživeli del otroštva, srečal veliko ljudi, ki so jih sprejeli v družino. Ti ljudje so jih vzljubili. Bili so fascinirani nad tem, da so vsi ti otroci, kjerkoli že so bili, vstajali točno ob 6. uri in kot po programu začeli dan enako. S petjem ode ljubljene voditelju. Kimov film se konča s prizorom, v katerem evropski skrbniki teh otrok pojejo pesem o generalu Kim Il Sungu. Slišali so jo tolikokrat, da je ne bodo nikoli pozabili.

Nežni spomini in ljubezen

Severna Koreja nerada govori o usodi vojnih sirot. Celo v času, ko je verjela v »kozmpolitiški socializem«, kot ga imenuje Kim Dong Jong, so otroke nastanili po vaseh. Ne le da bi bili v mestih preveč vidni, temveč bi si morda želeli tam ostati – kar se je v nekaterih od njih dejansko zgodilo – in se poskušali skriti, ko je prišel ukaz o vrnitvi. Njihovo vračanje v domovino se je začelo leta 1956, ko so v Pjongjangu neuspešno izvedli državni udar proti režimu Kim Il Sunga, na Madžarskem pa se je zgodil protisovjetski upor. Voditelja je skrbelo, ker so se poskušile nekatere severnokorejske sirote pridružiti madžarskim aktivistom. V vsem je videl veliko zaroto.

A nekaj je kljub vsemu ostalo v deželah, v katerih so ti otroci preživljali povojna leta. In prav to je poskusil Kim Dong Jong prikazati v filmu. To so nežni spomini in ljubezen. Dovolj, da Georgeta Miricioiu ne izgubi upanja.